

ТҮРЭЛ ХЭЛЭН ТУХАЙ

Буряад арадаймнай мүнөөнэй байдал ямар бэ гэхэн асуудал олон хүнүүдээс һонирхуулдаг байжанийн эли ааб даа. Тийхэдээ үшоо саашанхи хараа замууднай ямар гээшбэ - энэнь буряад хүн бүхэлийн һонирхуулхаа байхаа гээд һанагдана. Тийхэлэрээ Буряадай эрдэмэй түб тус асуудалаар эрдэмэй-практическая конференция угзгэрэжэ, түүхын хуудаанд алтан үзэгүүдээр бэшэгдэхээ хэмжээ ябуулга угзгэрэбэ гэхэдээ, ехэ алавуу болохогүйд ха.

Бүмбэрсэг дэлхэй дээрэ буряад арад тоогоороо хахад миллионшье болохогүй байна. Нүүгүүн мэдээнүүдэй ёсоор, Буряад Республикаад - 260 мянган, Усть-Ордада - 53 мянган, Агын автономито округто - 47 мянган, Монголдо - 36 мянган, Хитадта - 6,5 мянган, Эрхүү хотодо - 10 мянган, Шэтэдэ - 6мянган, автономийн гадуур 50 гаран мянган буряад зон ажажууна. Иимэ байдалтай дээрэхээ

БУЛАГ МЭТЭЭР БУРЬЯЛДАГ НАЙ...

буряад зомнай нэгэдэхээ аргагүй шахуу болно. Буряад арад, хэнэйшье мэдэхээр, Россин Федерациин бээс дааһан гурбан субъекттээс бүридэнэ. Тийхэдэ оидоо тээшийе (Америкэ, Австрали гэхэ мэтэ) бүлэг бүлэгөөрөө буряадууд ажанаудаг гэхэн мэдээсээд бий юм.

1975 оной Европын Аюулгүйн байдалай ба харилсаа холбооной талаар түгэсхэлэй документтүүд соо иигэж хэлэгдээг: “Өөхэдныгээ хуби заяас шийдхэхээ талаар арадуудай адли тэгшээрхэнүүдэй гуримхаа уламжалаан, бүхын арадууд бүрийн эрхэ сүлеетэй байдалай оршондо дотоодын ба гадаадын политическе статусаа гадаадын нүүлөгүйгөөр өөхэдныгээ дураар бээлүүлхэ, мүн өөхэдныгээ хараа бодолоор политическе, экономическа, социальна болон соёлый хүгжэлтэ бээлүүлах эрхэтэй”.

Буряад Республикин Конституци соо "ород ба буряад хэлэнүүд гүрэнэй хэлэнүүд болоно" гэжэ бэшээтэй байдагын мэдээжэ. Конституцияар олгогдохон энэ ехэ зэрхээ гүйсэдэөр хэрэглэхэ гээшэ тон лэ шухала асуудалнуудай нэгэн болоно. Буряад Республикин Правительствын болон Арадай Хуралай үзэмжэдэ табигдахаар "Буряад Республикин арадай хэлэнүүд тухай" хуулиин проект бэлэн болгогдоод байнхай. Энэ талаар нийлээдех хүдэлмэри ябуулагдаха ёхойт гээд онсолх уялгатайбди. Буряад хэлэн гүрэнэй хэлэн гэжэ иэрлэгдэдэг байбашье, угайдхадаа гүрэнэй болон нютагай өөндэйн хүтэлбэриин засагай зургаануудай байшанггуудай үүдэнэ үлгөөтэй байдаг хабтагайнууд имагтал ород хэлэн дээрэ соносхогдохон байдаг, республикийнай олон тоото буряад нютагуудай нээрэнүүдые ороодор матаруулжархидааг ушар али олон дайралдана. наяхан Буряадай гүрэнэй Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институт Буряадай гүрэнэй университет болгогдон хубилгагдаа һэмнай. Гэбэшье тус университет, юундэшье, "Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ" гэжэ бэшэгдээгүй үлөө. Москвагай университет Ломоносовой нэрэмжэтэ гэжэ байдагшье һаань, буряадай түрүүшши элитэ эрдэмтэнэй нэрые болюулхадаа яадаг зон гээнцэб? Энээн

“Буряад арадай мүнөөнэй байдал ба саашанхи хүгжэлтэй” тухай асуудалай
Буряадай эрдэмэй түбтээ эрдэмэй-практическа конференци нааяхан боложс
үнгэрбэ. Тус конференцидээ Буряадай эрдэмэй түбэй эрдэмтэд, Усть-Ордын
болов Агын автономито округуудай түлөөлэгшэд, республикин нийтийн
ажал ябуулагшад хабаадаба. Конференци Нийтийн эрдэмэй институтдай
Бүтээдээ буряадай үндэшэн соёлой эблэлэй үүсхэлээр үнгэргэгдээ гэж
тэмдэглэхээ хэрэгтэй. Конференци дээрээ эрдэмэй арба гаран докторнууд
республикин Правительствын гэшүүд, Москваанаа ерээнээрдэмтэд, буряад
арадай мүнөөнэй байдалда хабаатай, саашанхи хуби заяагаарнь нонирходо
олон хүнүүд байлсаба.

тухай Буряад арадай Конгрессий түрүүлэгшэ Е.М. Егоров үгэ хэлэхэдээ тон зүбөөр шүүмжлэхэн байна. Эдэ болон бусад баримтанууд юу харуулнааб гэхээ, буряад зон өөхэдөө өөрынгөө түрэл Буряад Республикингаа, буряад арадайнгаа тулөө нэрэ хүндээе, нэрэ зэргээ дээрэ үргэжэ, нэрээс нэрлүүлжэ ябахын тулөө саг үргэлжэ эршэмтэйгээр, эдэбхитэйгээр оролдодоггүй байна хаюм.

Буряад хэлүү республикийн нүргүүлинуудтаа заахаа, ород хүбүүдэс басагаад бэшэ, харин буряад бүхын залуу утсэндийн буряад хэлэндээрэх ёорхёлдээг болгохо зорилго тон шухала зорилгонуудай нэгэн болон гээд онсолж ёнотойбди. Гэхэтэй хамта буряад хэлэ шудалхаа талаар республикийн Правительство болон Эрдэм нуралсалай министерство хэмжээнүүдье авана. 60-70-аад онуудтаа буряад хэлэ ба литература нүргүүлинуудтаа шудалхаяа болион ябадалыг усадхахаа гэжэ оролдоно. Мүнөө буряад нүргүүлинуудтаа буряад хэлэн заагдадаг байхаяа гадна (буряад, ород, бусадшье үндэхэ яхтанай түлөөлэгшэдтэй классуудта) орд нүргүүлинуудай бүхын нурагшадта буряад хээн заагдадаг болоо. Тийгэж 1987-1988 онуудхаа эхилжэ, буряад хээн бүхын нүргүүлинуудтаа заагдалаг болофон юм.

Тийхээд тусхай дунда, дээдээ нургуулинуудта, лицейнүүд болон гимназинуудта буряад хэлэ, литература шудалдаг болоjo эхилэнхэй. Гэхэтэй хамтаа буряад хэлэ баллитература шудалха талаар Усть-Ордын автономито округто юун хэгдэнэб гэжэ hайн мэдэнгүйбdi. Усть-Ордын автономито округой нурагшадга буряад хэлэ ба литература баруунай буряадуудай диалект хэрэглэн программа зохёохо дурадхал оруулагдаан бэлэй. Гэбээшье тус дурадхал hайнаар дэмжэгдээгүй, бодотоор бэелүүлэгдээгүй үлөө. Түрэл буряад хэлэ шудалха асуудалаар социологическа шэнжэлгэнүүд хэрэггэй. Тиймэ шэнжэлгэ хэнгүйгөөр саашадаа буряад хэлэ шудалха хэрэгье улам hайжаруулха талаар зохиох хэмжээнүүдье хараахань хүшэр байха ха юм. "Түрэл хэлэгүй арад зон байдаггүй юм" гэхэн сэсэн мэргэн уггуулэлие мартажа болохогүй байhамнай муноо эли гээшиж ааб даа.

БУСАД АСУУДАЛНУУД ТУХАЙ

Буряад арад үшөө XIX зуун жэлдээ
оюрын хэлээтэй, соёлтой, ажабайдалай у
заншалтай бээс лаанхай аял болож
тодорхон түүхэтэй. Тэрэ дэлхэйн бусад
арадуудат адляар оюрын онсо шэнжэтэй,
уг зорилготой байхан юм гээд онсолходо
басно.

Агуухэх Октябрини хубискалай ашаар
Россиин бүхын арадуудтаа эрхэ сүлөө
олгогдоо Ѹн.

Совет засагай жэлнүүдтэй буряад арадай
иэрэ хүндье ёхолон, 1923 ондо Буряад-
Монголой Автономито республикаа
байгуулагдаан бэлэй. Буряад арадай
национальна худалдааны тэрэ үеийн
хүтэлбэрэрилэгшэд эрхэ сүлөөтэй, адли
тэгшэ эрхэтэй байха, соёлоо, түрэл хэлээзэ
хүгжөөхэ, буряад нүргүүлийнудтай байхах
тухай эрлилэнүүдые табиан байгаа
Буряад арадай хамтын наанал бодом
иигэжэ бэлчүүдэгэж ахишийн түүхэдэй

-"Буряад зоной ажануудаг, эртэ урдын сархаа хойшо эзэлдэг газарта бүрин эрхэтэй түүхэн байха ёнотай гээцинь тохиулж байна. Гэвч энэ нийтийн мөн нийтийн заримашуул имагтаа губерниүүдэйн байгууллах, олон үндэслэлийн ялангуяа национальна гүрэнэй эрхийн олгохогүй гэжээ. Ихэвчлийн үедээ хэлсэдээ болоо", - гэжэ конференцидээрээ элихээд хэлжээ. Г.Л. Санжиев тэмдэглэбэ. Россиян Федерацийн Гүрэнэй Дүүмэдэ буряад, арадай түлөөлэгшээдэйн депутатадаар нунгаха аргагүй байгаа. Тийхэдээ Россиян Федерацийн гүйсэдхэлгын засагай зургаануудта илгээшье буряад* хүчинчлэлийгээ.

-Эрдэмэй-практическа конференциин цинүүд дээрэ ходоодоол эрдэмтэдийн наамжанууд хэлэгдээд лэдүүрэдэг, харин арад зоной аша түнхээ хараадаа авбаан гүйцэтгэх боломжийг бодохын тулд түүхийн зүйлнүүдээ олдоггүйб, - гээд "Нэгэдэл хүдээлонийн" совөдэй түрүүлэгшээ В.А. Хамутаев тон зүйлээр тэмдэглэхэн байна.

Буряад Республикины Правительствын национальнаа политикийн талаар секторээс ахамад мэргэжэлтэ, түүхийн эрдэмээ, кандидат А.А. Елаев угээ хэлэхэдээ "мунхийн" гүрэн түрүн байгууламжийн буряад арадай аша түнхээ хамгааллагийг гээд тэмдэглээ. Гэхээ зүйлээр гус дутагдаалын усадхахын тула шэнэ хүүлийндаа

тодорхойлбол, нунгалта тухай шэнц хүүж хэрэгтэй гэбэ. Үнэхөөрөөшье, хүүж гаргалгын ба гүйсэхдэхэлгын засагай зургаануудта буряад арадай түлөөлэгшээ нунгагдаха ёнотой байна бшуу.

Буряад арад засагай зургаануудаа ёөрүнгөө аша түнүс хамгаалж шадахаар олон түлөөлэгшэдтэй гү? Үгүлдаа. Энээн тухай ВАРК-ын вице-президент Б.Д. Баяртуев, философиин эрдэмэй доктор Ю.Б. Рандалов болон бусад хэлээ.

Буряад литературын хүгжэлтэ тухай хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор В.Ц. Найдаков конференци дээрэ элихээл хээ.

- 1үүлэй үедэ буряад литератураа бирагүйхэн харгыда гаранхай. Уран зохёолшод үсөөрөө бэшэ, харин уран зохёолшодой бэшээн зохёолнуудын хэблэн гаргаха аргагүй бологдоо. Хaa хаанагүй мүнгэн зөөри дуталдана. Журнал "Байгал" болон үхидүүдэй "Хараастай" журналнууд мунгс һангтай

дугалдааг дээрэхээс саг болзортоо хэблэгдэхээ болинхой. Үүлэй үед Элдэб аргаар, гол түлэб авторнуудайн хүсөөр шүлэггүйд ба рассказуудай хэдэх хэдэн сүгуулбаринууд хэблэгдэж гараны байна. Тийхэдэ үшөөхэдэн шин зүжэгүүдэй буряад драмын театр улд зондоо харуулсан гээшэ, - гэж эмдэхшүү хэлээ. Юрэнхыдэо, буряад арад уран зохёолшодоор дуталдааг бэшэ. Бэлгитэй зохёолшод олон ааб даа. Гэбэшье, тэдэнэй зохёолнуудаа сийрын сагта хэблэдэг болохо асуудалын даб дээрэ манан соо төөрийнэн шубуунца жэшэхэд болох хэ

Буряад Республикин 70-аад онуудай хүтэлбэрэрилгэшэд түрэл буряад хээз шудалха асуудалыс тоохоёо болишоён байгаа. Тэрэнэй мүү хойшлолны усадхахаа талаар мүнхөө хэмжээндээ сэргээж байна.

абтана гээд хэвээрэгчийн олон тэмдэгээрээ.
Жээнээхэдээ, хэвлэгээний эрдэмийн
доктор И.Д. Бураев "тээр үе сагта буряад
хэлэндээсээ номуудыг үсөөн тоор хэвлэгэдээ,
радио болон телевизорсээр хэгээдэг
дамжуулганууд үсөөрхөн байгаа" гэж

Буряад Республикин гүрэнэй гэж тоологдодог буряад хэлэ шудалха хэрэгье эрдэмийн үндэснүү нууритай болгох шухалдааны бичигийн төслийн

гэжэх нанагдана.
Эрдэмэй-практическа конференциин хүдэлмэридэ олон эрдэмтэд хабаадаа Тийхэдэ Эрхүүгэй областиин Усть-Ордын автономито округтой делегаци илангаа эдэбхитэйгээр хабаадаа гээд онсомын тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Тодорхойлов хэлэбэл, Эрхүүгэй областиин захиргаанай национальна харилсаануудай таламы даагша А.А. Маглеев, Усть-Ордын автономито округтой захиргаанай элүүрье хамгаалгын талаар комитетий түрүүлагч Ю.К. Балсunaев, тус округтой дотоодын хэрэгүүдэй управленийн начальник Ю.Л. Матапов болон бусад энэ тоодо орсондо.

Эрдэмэй-практическатаус конференци
дээрэ имагтал эрдэмтэд элихэлнүүдэ
хэс бэшэ, мүн республикин сөйлий
министр Г.Н. Струбинов, залуурье
хамгаалгын министр Б.Г. Бальжиров
болон бусадай тус тон шухала асуудалар
нанамжа дурадхалнуудые хэлэнэнийн

Буряад арадай мүнөөнэй байдаг гэхэдээ, гансал буряад арадай шийидхэгдээгүй асуудалнууд гэж юнажа ёногүйбdi. Энэмийн бүхы Rossi гүрэнэй шуухала асуудалнуудай нэгэн болон гээз мэдэрээ. Тиймээс тус эрдэмий-практическа конференциин удашанарынь угаа ехэ гээд онсолдо уялгатайбdi. Гэбэшье буряад арадай нэй саашанхи хуби заяан булаг мэтээр буряядаг най гэж түгэсхэлдэн хэлэв

**С. ОЧИРОВ, манай корь
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: эрдэмэй-практический
конференциин уедэ.**

ДОНДОК УЛЗЫТУЕВАЙ ЖАРАН ЖЭЛЭЙ ОЙЕ УГТУУЛАН

ҮГҮЕ ОЛОН удхатай болгодог дэлгэрэнгы арга хадаа нэгэ юумэнэй нэрье ондоо юумэндэ шэлжүүлхэ арга юм. Үгын анханай удхань тэрэнэй гол гү, али сэхэ удхань болон. Тэрэнэй ўндэшлэж бий болонон удха шэлжээнд удха гэгдэдэг.

Олоной дунда ехээр дэлгэрэн үгын шэлжээнд удханууд толидо

Харин хүсэлш -
Хашарха мүнгэн -
Гайхаанааб.

Энэ "хашарха мүнгэн" гээшэн "жэхэн", "бирагүйхэн" гээн шэлжээнд удхатайгаар хэрэглэгдэж, тус үгийн "мүнгэн" гээн поэтическэ удхадан зүрүүлэгдэж, ехэ тодо образ гаргана.

Газаа хорёо соо
"Бүүр-бүүрхэн, бүүр-

"Светланы" гэжэ шүлэгтэнь байгаа "гороо" гэжэ угээрхүнэй наанган гээшэ баяр үйдхар хоёрой таараалтагүй нэлгэлдээн юм гээн философско удха гаргана. Узэгдэлүүдэй дабтагдан, таалгарлагүй худалдан ябалга поэдэй шүлэгүүд соо ходо дайралдадаг аялань байгаа:

Сагай дүрбэн эрьуюлгэ
Сахариг болоод үнгэрнэ.

ХЭЛЭЛГЭЭЗ БАЛЖУУЛДАГ ИЭГЭ АРГАНЬ

оруулагдадаг. Жэшээнь, хурса, мохоо, шүрбээтэй, мушхаха, шарбаганаха, шалбайха гэхэ мэтэ үгэнүүдэй шэлжээнд удханууд К.М. Черемисовэй "Буряад-ород словарыта" тэмдэглэгдэнхэй. Юундэб гэхэдэ, тэдэ арад зоной дунда үргэнээр дэлгэрэн гээш. Жэшээнь, хурса зэбсэг - хурса ухаан, мохоо хажуур - мохоо хүн г.м.

Харин уран зохёолшод, журналистнууд болон бусадшии хүнүүдэлдэб олон үгэнүүдэй шэлжээмэл удхатайгаар хэрэглэж, хэлэлгээз уран хурса болгодог. Жэшээнь, түрэхөөр жара наанайны ойн тэмдэглэгдэхээс байгаа манай суута поэт Д. Улзытуев илгэж бэлэн:

**Холшор ёхорой, хошон
дуунай долгин
Холоноо намайе
шабхадана.**

Энэ "шабхадана" гэжэ үгье поэт "яаруулна" гээн шэлжээнд удхатайгаар хэрэглээ.

Поэт үгийн сэхэ болон шэлжээнд удхье бээ бээдэн зориуулан, нэгэл мэдүүлэл дотор хэрэглэж, шог ёгтын болон сатирическэ зорилго ураар зураглан бэлүүлнэ. Жэшээнь, Д. Улзытуев "мэнгэ" гээн үгье шэлжээнд удхатайгаар хэрэглэж, сэхэ удхатайни илгэж зүрилдүүлнэ:

**Хасартань үлэхэн наихан
мэнгэ**

**Хаража наихашаан
хуубашье,**

**Харахан сэдыхэлдэн
үлэхэн мэнгтиен**

**Ханихан нүхэрни,
харанагуйлши.**

"Мүнгэн" гэжэ үгэдээлдэб удаа оруулан, поэт тэдэниие бээ бээдээ зүришэхэн антонимууд болон илгэжэ хэрэглэнэ:

**Нара мүнгэн,
Тала мүнгэн -
наихашаанаб.**

АМЕРИКАН-РОССИН ЭМШЭЛГҮҮН ТҮБ

Россида эхын умайхаа тон элүүр үхижүүд улам үсөөн гарадаг болож байна. Тиймэхээ Москвадахи үхижүүдэй Морозовско клиническэ болыница ная гаран үхижүүдэй аргалха американ-rossin туб нээгдээ юм. Америкийн правительство энэ хэрэгтэ 1,5 миллион доллар номолоо нэн. Нялханары аргалха тусхай аппарата болон эмүүдэй "Лайкс ширкомпани" гэжэ фирмэ Вишневская-Рострович гэжэ жасын туналамжаар түлөөнгүйгээр Москваада асарлан байна. Дары сагтань үбшэ таниха, амьяа саглаан нарайе амидыруулха тусхай техникэтэй болонон тэрэ туб нарай үхижүүдэй эмшэлдэг болонхой.

- Эхэнэрэй үбшэнүүдэй талаар гинекологи гэжэ тусхай эрдэм бии гээш ааб даа. Тээд эрэшүүлэй нюуса бэень баан элдэб үбшэндэдайрагдадаг. Тэдэнэй элдэб байдаг, мүн үргэгүйдэг, эрын шадал нууцалга үзэгдэдэг. Тиймэхээ нүүлэй үедэ "андрологи" (андрос- эрэ хүү гээн грек үгэхөө гарбалтай) гэжэ эрэшүүлэй бэлгын үбшэнүүдэй шэнжэлэн эмнэхэ тусхай налбари дэлхэй дээрэ бий болоод, түргэнээр хүжэжэхилэнхэй. Урологи, венерологи, эндокринологи, сексопатологи гэжэ элдэб

НАРАНАЙ ЭЛШЭ УШӨӨ ХЭЭР ХЭРЭГЛЭХЭН

Байранууд болон амьараа гэрнүүдье наранай элшэр хангагдалгыа урмашуулнан хуули наяхан Япондо баталан абтаа. Хэрбээ оорынгөө гэртэ тодхохойо наранай батарейнүүдье худалдан абаходань, гүрэн тэрэнэй сэнгэй хахадын тэхэрюулхэ уялга бээ дээрээ абадаг ха.

Тэрэнэхээ гадна, дунда зэргын хэмжээнээс багаар айлай хэрэглэдэг зайн галай болохо байбалын, электрическэ компанинууд тэрэнниие худалдажа абахаар уялгалагданхай. Дүрбэн хүнтэй бүлүн нуудаг дунда зэргын гэртийд гурбан киловатт хүсэнэй наранай батарейнүүд хүрхэ байна.

ДАРЫ ДОХЁГООР НЭРГҮЛХЭ

Москвагай дэргэдэх нэг ийститутдаа элдэб газуудай үнэр абажа, тэрээн тухай аблан дохё үгэдэг "Такса" гэжэ прибор ухаалагдаба. Тэрэхадаа имагаа ехэ "үнэртэй" газуудые бэшэ, харин хүнэй хамарай "ойлгогтгүй", жэшээнь, гелий, аргон, азодой окис гэхэ мэтэ илгаруулжа дохё үгэнэ.

"Такса" гэр бүлэдэшье, үйлэдбэридэшье хэрэглэгдэж болохо. Тусхайлал, кухнии плиатаа бүри багаханье газий гарваа наань гү, али шахаа соо асуулта газай үзэгдэе наань тус прибор дары дохё үгэдэх, хүнүүдье бэргүлхэ байна байруу.

1996 он

Октябрь

ТУБИНҮҮДЭЙ ХУДЭЛСЭ

Олон жэлэй саана Гондвана гэдэг асар томотуби байсан гэдэг. Америкэ, Африка болон Азиин урда хубинуудые Австрали болон, магад, Анграктиды тэрэ нэгдэхэжэ байна. Хэзээньбээ нэгэн бүхэли байсан энэ туби хэдэн хуби боложо хахаршаан гэхэ. Тийн нэгэ хубин зүүн-хойшио, Ази түү тээши ябажа эхилэн байгаа. Тийгээд Ази түйтэй айхатар шангаар мүргэлдэжэ, тэрэ цилиндрэхэн газартань дэхий дээрэхи эгээл үндэр Гималай уула бии болошио һэн ха.

Тэрэ гэхээр олон арбаад миллион жэл үнгэржэ, хамаг юмроо бээсээ гэхэ наанай гэхэдэ, тийм бэшэ байба. Хэдэн арбаад жэлэй урда геодезистнүүдэй Гималайн эгэл үндэр орьёлнуудые хэмжэн гэхээнь, тэрэнэй урда тээхи хэмжэлгэдэнь орходоо хэдэн сантиметрээр үндэр болонх байба. Замбуулинаа буулгагдаан фото зурагуудые шэнжэлжэ үзэхэдэ, Энэдхэгэй платформо жэлэй хоёр сантиметрээр Ази тээши хүдэлэн тэгүүлнээр. Тэрэнэй эсээз Гималай ургана. Харин Латин Америкэ жэлэй 16 сантиметрээр помгон океан тээши дүтэлнэ.

Г. НИКОЛАЕВ

ПЛАСТМАССА ГЭР

Голландийн Берген-он-Зоом гэжэ багахан хотодо пластмассаар туршалгын гэр баригдаа. Ханаанаан эхилээд санттехники хүрэтэр энэ гэрэй бүхын юмэнниин полимерэд материалыар хэгээнхэй. Ханын хоорондуурин агаарай ябажа байхадаар поликарбонатна угаа бэхи пластигаархэгдэжэй.

Энэ системэн үбэлдэе гэрие хүйтэнхээ хамгаадаа зундаа таалгануудые бэргиусуулдэг.

Гэрэйн орой ханануудтагь адли нэйтэ харгададаа пластмассаархэгдэнхэй. Тэрэндоро унан бүлэгдэн орожо, Цельсээр 85-90 градус хүрэтэр наранхаа халадаг. Тэрэ унанини гэр дулаасуулгада болон ваннада хэрэглэдэнэ. Энээнэхээ гадна, гэрие дулаасуулхын тулада байгаалин газ ба дулаанай бүлүүр хэрэглэгдэдэг.

АНДРОЛОГИ

олон налбаряар "тараад" байсан үбшэнүүдэе тэрэ "нэгдэхэбэз".

Манай оронийшье хэдэн томо хотодо андрологийн отделенинүүд нээгдэнхэй.

Энэд ямар үбшэнүүдэй аргалагданабгэбл, хүүгэдэй бэлгын аймагай тажа буруугаар хүгжэлгэ, заалуу эрэшүүлэй урстрит (шээхэнэй үбүйн үбшэн), простатит (бэлгий булшархайн үбшэн), үрэгүйдэлгэ болоно. Эрши шадалай үларалга 45-50

наханхаа эхилээд, саашадаа улам үхжэрдэг. Нахажаа мүн үбгэн хүнүүд булшархайн аденомоор үбшэндэг.

Шээхэнэй үбүйн хайдэр олон хүнтэй хурсаа үйлэдэхэнхэе уламжлалтадаа боложо үнгэржэ сексуальна хубисхал гэдэг олон хүйтэй ябад мэтээр харуулдаг. Тээд энээнэй эсээто бэлгийн үбшэнтэе олонорио бинуу.

Леонид ЖМЫРЕВ

ХУУЛШИН ЗУУН
ХЭЛЭЙ түршада хүн
прим байгаалии танигдахаяа
жилорын хубилгаа.
Промышленность да байгаалин
нам ех түүхэй эд болон элшэ
юн хэрэгтэй болоно. Хүдөө
ажлын эрлигээр улам ехэг газар
жаалдана. Энээндэдайн сэргэ
жирнэг үхэлтэй ехэ хубита
руна.

Урдань тулалдаанай болонон
жарж эл үнгэрхэдэл, ургамал
зогогоор бүрхогдэшэдэг
байгаа. Харин үүлэй хэдэн
зган жэлэд болонон дайнай
тэдэг газард аээдээ замжын
тражэлэх хүрьснийн гүйсэд
тадхагдажа, хамаг амиды
чигтад үгы болгогдошохон
гана, хада уулын хэмхэрэн
гудал болон газарий хүдэлэлгэ
тамооор тохёолдог болобо.
Жээлжүүлж гурбадахи дайнай
бонон наань, бүмбэрсэгний
тэсэхгүй гэжэ нанахаар болобо.

Жээлэлбэл, дэлхэйн нэгдэхий
ийнда 38 түрэн хабаадажа, 4
жилийн гаран дүрбэлжэн
километр дайдада дайн
байдаанууд боложо, 9,5
жилийн хүн хороогдонон, 20
жилийн хүн шарха болон
түүхэндээс наана бараган
байна.

Хөөрхөн дэлхэйн дайнда
жэйн 80 процент зон гэхэ гү,
али 61 гүрэнэй албатад
хабаадажа, 22,6 сая дүрбэлжэн
километр дайдада байдаанууд
болоод, 55 сая шахуу хүн
хөсөроо. Дайнай гол дүлэн
согсур хүржэни оронуудай
промышленностин 54
процентий болон хүдөө ажлын
38 процентий үгы хэгдэхэн юм.
Ехэй ой модон наалаа. Элдэб
жигтагуудай партизануудтай
тэмсэхдээ, гитлеровецүүд
"шатаагдаан газар тараки"
гадын хэрэглээж, ой модо
болон ургасын газар зориута
гандадаг байгаа. Бомбын
тэвэрхэдэе бии болонон олон
жилийн нүхэн, адар бэхилэлтэй
хааланууд, адалхай шабын
түмэр, оббо хүбөө
шандагдаан технике, снаряд
болон минин үүдэй
хэлтрхэйнүүд айхабтар ехэ
газардай хүдөө ажал эрхилхэ
аргагий болго ишн.

Эрдэм-техникийн дэбжэлтийн
эсэто сэргэйгэй техникийн
хэрэглэгдэхэгүй газар үгы
болово, тэр замбуулида
болон агаарий дайдада, океан
далайд болон улан доро, бури
яяр гүнзээгэй газар дорошийн
хэрэглэгдэхээр болоюм.

Нэгэхэдэн арбаад жэлэй урда
тэххитэй жээшээлэшэгүй
шандагахи хүснэгтэй буу зэбсэг,
жээшэн, атомын номотой
ракет, нэгэл граммын олон
миллион хүннис дары хорлох
бактериологическая зэбсэгүүд
бии болгогдохойн шаань,
зэнь улам нарижуулагдажал
байгаа. США-да Мексикийн
абаажийнудай хороор шэнэ
препарадууд хэгдэнэ. Эдэниие
сарака вакцина мүнөөдээр үгы.
Илангаяа налашагчай тахал үвшин
аээрэ Rossiya ажал ябуулагдапа.
Мэдээжэ антибиотигууд
энэзиедарааха хүснэгтэй юм. Энэ
жээшэн шэлжэлгэнүүд Египет,
Израиль, Эндрхэг, Ливи, Иран
болон Сирия хэгдэнэ. Илангаяа
Пакистан энэ талаар ехэ эдэхий
гортан.

Эдээндээ гадна айхабтар
шандагалта ехэтэй
экологическая зэбсэгүүд бии
болово, США тэдэниие

Түүхэн эрдэмий доктор, Зүүн Сибирийн техноло-
гическая университетий профессор Владимир
Батомункуевич Базаржапов Буряад ороной мэдээжэ
түүхэдэй нэгэн болоно. Эсэгэ ороноо хамгаалгын
Агуулж дайнай тэдэг Буряад-Монголой АССР-эй хүдөө
ажлын хүгжэлтэй, Илалтын хэрэгтэ хүдөө ажалтанай
оруулсан хубита тухай шэнжэлгэ, бусадшье
хүдэлмэрийнүүдье бүтээгээ юм.

Гол ажалынгаа хажуугаар Владимир Батомункуевич
Базаржапов Буряад Республикаада "Түбэдэй хани
нүхэд" гэхэн бүлгэмий түрүүлэгшын уялга дүүргэдэг.
Байша оной июнь нарада Германын Бонн хотодо
түгэрхэн Түбэдэй дэмжэлгын талаар бүлэгүүдэй
улашоорондын конференцидэх хабаадажа ерээ.

В. ГАРМАЛЕВАЙ фото.

Вьетнамда туршада болон
гербицидүүд Вьетнамада
айхабтар ехэ ой modo.
Элдүүрилэгдэг газар гэхэмтэй
шандагажа хаяа ишн. Дэлхэйн
хөөрхөн дайнай бүхын
фронтнуудта хаягдааныа
гурба дахин ехэ бомбо болон
снарядууд энэ багахан орон
дээр унаан байна.

Илангаяа "хибэс гуримаар
бомбододго" гэдэгтэй газар
дээрэ юумэ үлөөхэгий байба.
Энэ ушара самолётдэй
хаягдаан 93 бомбо 100 мянган
гектар газар дээрэ нүхэ
нүхэнүүдье бий болгож, тэдэн
хибэс-ковёр мэтээр харгададаг

онгосо, номо, ракетэнүүдэй
ерэжэ ябахые мэдэхэ, элдэб
ондоо радиолокационо болон
абяа абааха ямар хэрэгсэнүүд
ухаалагдааб даа? Тэдэндэй
үерлэлгэ, газарий хүдэлэлгэ,
пулканууд, мультэн хаданууд
гэхэ мтэйн ехэ аюул ушаруудаг
зүйлнүүдье адаглаажа байхын
тулада хэрэглэхэдэяялай?

Дайнай тэдэг байгаали тухай
хэншийе бододогтүү: тэрэниие гам
хайрагүй шандагадаг. Тэдэй дайн
сэргэгүй тэдэшье сэргэг
баазанууд, полигон,
аэродромууд, городогууд
байгаалида ехэ хохидол
ушарууда. Жээшэн, эдэхадаа
урданай СССР-эй газар дайнай

улаамжлан, жээшэн, Казахстан,
Алтай хизаар болон
Новосибирскэ областийн хүн
зоной дундаа элдэб үшэнүүд
бэеын шаралгаа, нервнэ
системын муудалга гэхэ мэтэ
олоор үзэгдэдэг болонон байна.

Иүүлэй жэлнүүдээ олондо
мэдээсэдэг гурмитай болоход,
оcean, далайн оёорт 60-аад
онуудхаа эхилэн, айхабтар ехэ
радиоактивна үлэгдэлнүүд
хаяатай гэжэ элирээ. Хоёр зуун
литрэй түмэр амхарт руу
бузарлагдаан бүхын юумэ:
реакторна түхээрэлгэ,
лабораторийн түхээрэлгэ,
пленконууд, тусхай хубсаан
гэхэ мтэйн шэхээд, далайн

Тобшохоноор...

ЭБХЭРДЭГ ТҮХЕЭРЭЛГЭ

Кабель задалжа газарта
булаанайн үүлээр архагар
тому модон катушкануудын
үлэшоод, барилгын талмайнууд
болон гэрэй газаагуур наалта
болово байдаг. Иүүлдэнь
тэдэниие галдадаг юм.

Харин Франциин нэгэ фирмэ
кабель орёохо эбхэгдэдэг
полиэтилен катушка ухаалба.
Тэрээндэ орёогдонон кабелин
дуунахада, тэрэ катушки
эбхэжэрихэдэ, юрынхи
орходо дүрбэдахин бага нуури
эзэлдэг, тийхэтээ хамта
оройдоол табан килограмм
татадаг.

Полиэтилен катушки хэдэн
дахин хэрэглээд, элэхэдэй
хайлувлаа болох юм.

АЮУЛ БАГАТАЙ БОЛГОБО

Ехэ напряженитэй
лининүүдээ бии болодог
электромагнитна политэндэдүтэ
нуудаг хүнүүдээ рак үбшэ бии
болгодог тухай баримтанууд
иүүлэй тэдэ олоор сутлараа юм.

Ушар иимэнээ швед
инженернүүд тэдэ лининүүдэй
байгууламжы хубилгаба.
Тэдэнэр гурбан проводагай
орондо табан проводагаар ток
яягуудаг болобо. Тэдэнэй
полинуудай 90 процентын бээ
бээ үгы болгоно. Юрэнхыдэ
орходоо иимэ лини 40
процентээр үнэтэй. Тэдэ
үбшэнтэниие эмшээлгэ бүри
үнэтэй болох башу.

ОЛООР ТАРАНАГҮЙ

США-да юрын лампочкин
патрондо таарадаг үдэрэй
гэрэлэй дэнгүүд ухаалагдажа
худалдаанда гаранадаа аад, ехээр
таранагүй. Харин эдэниие хүнүүд
олоор абааха гэжэ зохёгшод
нанаан байгаа. Юундэб гэхэдэ,
тиимэд ялагар гэрэлтэй юрын
лампочкануудта орходоо тэдэ
4-5 дахин бага элшэ хэрэг-
лэхээс гадна эбдэршэнгүй арба
дахин удаан сагта ахажал байдаг
юм.

Сэнгын хэлэбэл, 15 тухай
долларто (харин манай гүрэндэ
хаа бури үнэтэй—90-иээ 125
мянган түхэриг хүрэтэр
сэгнэгдэхэ). Иимэ лаампын
гурбан жэлдэ ашаглагдаад
байхаданьлэ, алмалтань үзэгдэжэ
эхилдэг. Энэ дэн даньшье хаа
хурса гэрэлтэй байханаа гадна
ниинаан аяа гаргадаг муутай.

ШЭЛ

НЭБЭРДЭНЭЙ ШЭДИТЭ ШЭНЖЭ

Мүнөө сагта шэл нэбэрдэхэн
(стекловолокно) хэлхээ
холбоондо улам үргэнээр
хэрэглэгдэдэг болох байна
гэжэ мэдээжэ. Наяхан "Сименс"
гэдэг немецкэ фирмэ иимэ
кабеляар мэдээнүүдье
дамжуулааэр эгээл ехэ амжалта
туйлаба. Юун бэ гэхэдэ, 600
километр утатай шэл нэбэрдэхэнээр
секундын 10
миллиард бит дамжуулагдаа.
Энэ нэгэн зэргэ 480 мянган
телефоний хөөрэдэе хэнтэй
гү, али секундын туршада хоёр
миллион нюур м'шинкаар
сохижо, эрхим шанартайгаар
башэнтэй ади юм.

ШЭНЭ ҮУРГУУЛИ НЭЭГДЭБ

Уржадэр Захааминай аймагай Мэлэ нютагта баяр ёнололой оршон байдалда шэнэ үүргуули нээгдэбэ. Гол түлэб нютагай зоной хүсөөр баригдажа, ашаглалгда үтгэхэн энэ үүргуули, нютагайхидта, илангаяа үхижүүдтэ ёнотойд дэмбэрээтэ һайхан бэлзг болож үгээ. Ушарын гэхэдэ, мүнээ байжан үүргуулийн үнинэй хуушаржа, мүртэй захабарилагдахаяашье болиён, хүйтэн, классуудай таалгануудшье үсөөн һэн. Тиймэхээ һаруул, үргэн шэнэ үүргуулийн үдэн энэ хүндэ сагай үедэ үргэнээр сэлигдэж, ургажа ябаан үетэнэе утгаандань, эндэхи зоной ямар баяртайгаар, сэдхэлээ ханантгяар үнинэй хүлеэгдэхэн энэ үдэрье тэмдэглэхэниен ойлгооор ла даа.

үүргуули нээлгын баяр ёнололдо үхижүүд,

багшанар ба түрэлхид үнинэй бэлдэхэн байжа, олон тоото айлшадаа тэдэнэр аятай зохиодор утган, бэлгиг шадабарияа харуулаа. Эдэ үдэрнүүдээ Захааминай аймагта үнгэржэ байжан республикин аймагуудай өөхэдийн хүтэлбэрийн захиргаануудай толгойлогшодо семинарта хабаадагшад, мүн Буряад Республикин Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М. И. Семёнов энэ үүргуули нээлгын баяр ёнололой үедэ байлсаа, амаршалгын үгэнүүдье хэлээ, бэлэг сэлэгүүдээ баруулаа.

Мэлэн дунда үүргуулийн директор В. Г. Гармаев, нютагай өөхэдийн хүтэлбэрийн захиргааны толгойлогшо А. Л. Жапов болон бэшэшье хүнүүд айлшадаа, олон тоото сугларагшады амаршалаад, тус хэмжээ ябуулгада хабаадагшадта һайнине хүсэбэ.

В. ШАГДУРОВ.

НОЁХОНОЙ БАРИЛДААШАДАЙ АМЖАЛТА

Мүнгэлтанай дуталдабашье, Россин спортивна барилдаанай федераци турнир эмхидхэгээдтэй хамга дүрэ булялдалгын барилдаагаар мүрүсөөнүүдье аргашадалаараа үнгэрэнэ.

Эндэхая Кызыл хотодо 1981-1982 онуудта түрэхэн гү, али 14-15 нахатай эдир барилдаашадай хоорондо Россин Ази тубийн (зонын) түрүү һуури эзэлхэ мүрүсөөн үнгэрөө. Тус мүрүсөөнэд Буряад орондо Сэлэнгын аймагай Ноёхон нютагай эдир барилдаашад хабаадаа. Ринчин Дылыковэй

хүтэлбэрийн доро һорилго хэдэг Алдар Бадмаев ба Андрей Бадмацыренов гэгшэд хоюулаа 40 килограммай шэгнүүртэ носолдож, хорин зургаан хабаадагшад соохоо бэрхэ барилдаашадай түрүүшүүн зургаанай тоодо орожно щадаа.

Алдар б-дахи һуури эзэлээ. Тэрэнэй нүхэр Андрей финалда гарахын түүе Кызылхотын Сат. Мерген гэгштэй уулзахадаа шүүгдээ. Харин хүрэл медальда хүртэхэ уулзалгадаа С. Сагалаковы илажа гаранаа байна.

Тийгэжэ һүүлэй 4 жэл соо

ноёхонойхид зонын мүрүсөөнэй түрүү һууриуудта хүртэхэн хоёр барилдаашадай болого. Түрүүшүүн зонодо 2-дохи һуури эзэлхэн Галсан Бадмацыренов юм гээд наануулаа. Ноёхоной үүргуулийн үхижүүдэй бээс һорихо, барилдаахаэрмэлзэлдэндэлхэйн чемпион Егор Аюшиевэй шанды хүртэхэн түлөө жэл бүри Ноёхондо үнгэрэгдэдэг турнир ехэ үүргэтэй гэжэ һоригшо Р. Дылыковын һанамжаяа хэлэнэ һэн.

В. БУДАЕВ.

“СЭЛЭНГЭ”—“КУЗБАСС”—2:0

“Сэлэнгэ”—К. Кобунов (А. Жамъяндабаев), А. Похлебаев, А. Симагин (Л. Иванов), А. Ачкасов, К. Трофименко (А. Зыков), Г. Гармашов, И. Зыков, В. Малых (В. Шляхтиченко), С. Хижняк, А. Фильшин, А. Поманов (Е. Перепечай);

“Кузбасс”—А. Маслов (Ю. Казаченко), В. Баскаков, И. Андреев (А. Миронов), В. Децик, И. Кузьмин, П. Шемякин (Д. Скоркин), А. Дубенский, С. Рогалевский, О. Ладыгин, И. Дмитриев (О. Матюшев);

Мүрүсөөнэй ахамаг судья В. Сергеев (Благовещенск).

Улаан-Үдэ хотын хүн зон “Сэлэнгэ” командынгаа эзлжээтэ наада харахаяа стадиондо сугларба. Энэ үдэр манайда айлшаар Кемеровэй “Кузбасс” команда ерэхэн байгаа. Эдэнэр үнгэрэгдэөд байжан уулзалганууднаа 48 очкотой болож, мүрүсөөнэй таблицада зургаадахи һуури эзэлээ. “Сэлэнгын” футбольистнууд хабар шүүгдэхэн һаруугаа абаха эрмэлзэлтэйгээр добтолго, хамгаалгаяа һайнаар эмхидхэжэ орно. Эндэ командын гэшүүд Андрей Ачкасов, Георгий Гармашов, Сергей Хижняк, Игорь Зыков болон бусад үнэн бээс бэлжэ наадахадаа, айлшадтаа амар заняа үзүүлэнгүй добтолго орого юм. Нааданай эхилхээр 17-дохи минутын ябажа байхада, манай футбольистнууд тоо нээжэ, стадиондо сугларагшад минн лэ дүүшэбэ.

Нааданай хоёрдохи хахадтаа һайнаар добтолго эмхидхэхэн “Сэлэнгын” футбольистнууд

дахинаа тоо нээжэ, стадиондо сугларагшадаа урма баяраар халяаба. Энэ бүмбэгэ Игорь Зыков сохиже оруулжан байгаа. Энээнэй удаа командын гэшүүд Георгий Гармашов, Виктор Малых, Александр Фильшин гэгшэд нэгэ нэгэ бүмбэгэ сохиже оруулха аргатай байжан шаа, шадаагүй. Тэдэнэй яаруу дундаа сохион бүмбэгэ бэрхээр наадаан вратарь Казаченко абаад лэ байна. Энээгээр һүүлшины наадан дүүрэжэ, “Сэлэнгын” футбольистнууд дун хамта 41 очкотой болого. Харин манай командын урда гаранаа футбольистнууд һүүлшигээ наада хэр зэргэ үнгэрэгээ хаб, энээнхээн али командын хэдэгэхий һуури эзэлхэниийн тодорхо болоно. Бүхы наадануудай дүн һаяар согсолжо, таанадтаа мэдээсэхэбди.

Т.БАДМАИН.

МВД-ийн мэдээсэнэ

МУРДЭГШЫН ХҮНДЭ ХАРГЫГААР...

Буряад Республикин Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын уголовно бэдэрэлгын управленин бүлэг хүдэлмэрилэгшээ Республикин газетэн үүдэй, телерадиокомпанийн журналистнуудтай үзүүлэж, эзлжээтэ конференции тус

управленин начальник, милициин полковник В. Ц-Б. Будаев хүтэлбэрилжэ, тобш мэдээсэл хэхэн, журналистнуудай олон тоото асуудалнуудта харуусаан байна.

— һүүлэй хэдэн жээлэй туршада хүн зоной социально-экономическа байдалай муудаха, эдээ хоолой, эд бараанай сэнгүүдэй үнэтэй болохо бүри хулгайшадай гарын “ульгам” болоо. Тийн үнгэрэөд байжан 9 нарын туршада республика дотор гэмтэ ябадал хэгшэдэй тоо урда жэлэхийнээ хэдэн хүнээр олон болонон байха юм. Тэдэнэр энэ үе соо хүндэ зориулаа доболжо сохион, юумынен буяажа абаан, хулгай хэхэн байба,— гээд нүхэр Будаев тэмдэглэнэ.

Байгша ондо республика дотор гэмтэ ябадал гаргагшадаа элирүүлхэ талаар дотоодын хэрэгүүдэй аймагуудай таагаада хүдэлмэрилэгшээ эмхидхэлэй горитой хэмжээ ябуулгануудаа эмхидхэхэн байна. Үнгэрэөд байжан найман һарын туршада республикин дотоодын хэрэгүүдэй таагаада хүдэлмэрилэгшээ 214 хулгайшанье элирүүлжэ, тэдэнэрэй 161-нийн хуулийн харуусалгдаа хабаадуулагдаба. Бүлэг бүлэгтэй бүри хэлэгүүдээ тоо олон болоо. Мүнээ республика дотор тийм бүлэгүүдээ амар 3308 хүн тоологдоно. Энээнд үнгэрэгшээ жэлэхийнээ хээдэхэн олон. Тийхээдээ эдэнэр буу хэрэглэжэ, хулгай хэнэ, хүнээ зөөрийн тононо. Эндэ урдандаа хуулийн харуусалгдаа хабаадуулагдаан этгээдүүд хулиган ааша хээд, дахинаа захаруулгын газарнуудта оруулагдана гэжэ үгэхэлэхэн милициин хүдэлмэрилэгшээ И. В. Хандранов, С. А. Власов гэгшиж журналистнуудай асуудалнуудта харуусаходаа тэмдэглэнэ. Тийхээдэхэн хуулийн харуусалгдаа хабаадуулагдадаан араба гаранаа мянган эрхэтэдэй хахадын лэ заан заларуулгын газарнуудта эльгэгдэхэн, нэгээнийн саазалуулагдаан байха юм. Эндээс тобилол хэхэдэ, дээрэхээ хэлэгдэхэн гэмтэдэй хахадын мүнээ сүлөөдэ байхадаа, үдэр бүри шахуу хулиган ааша гарганаа. Эдэнэр хүнэй гэр байра, эдээ хоолой склад, магазинуудын зориулаа галдажа, шууянай үедэ эдээ хоол абаад тэрьелхэ ушарнууд олошороо. Энээндээ гадна хүдээ ипотагуудта хүн зоной хүэр мал үнгээ метал хулууха ябадалнууд олошорон байна.

Эдэ бүгэдээ үсөөрүүлхэ зорилготойгоор республикин МВД-гэй хүтэлбэрилэгшээд прокуратурын, Элүүрэе хамгаалын министерствтэй хамта 1996-1997 онуудай туршада хүнине алхай һээлэгэ гаргагшадай тэмсэх тусхай программа зохёгдоо, тэрэнээхээ хэрэг дээрэн, бэлэлүүлжээ хэилэнхэй. Мүн үнгэрэөд байжан 9 нарын туршада хуули бусаар буу хэрэглэгэштэй тэмсэхээ программа зохёгдожо баталагдаад, хэрэг дээрээ бэлэлүүлгэдэжэ байхай. Эдэхэмжээ ябуулгануудта республикин аюулгүйе сахиха федеральна албанай, налогово инспекции департаментын, Буряадай тамуужанай болон бусад албанай хүдэлмэрилэгшээд хабаадуулагданхай. Тийхээдэ уголовно бэдэрэлгын управленин үүсчэлэээр мүнээ республика дотор “Заслон”, “Розыск”, “Квадрат”, “Квартира”, “Арсенал” гэхээхэн хэмжээ ябуулганууд үнгэрэгдэхээ, олон хулгайшад баригдаба. Эндэ ондо хото городууднаа ерэхэн 41 гэмтэн элирүүлэгдэж, хуулийн харуусалгдаа хабаадуулагдаба. Эдэнэй дундаа бэдэрэлгээ байжан 12 гэмтэн элирүүлэгдээ.

— Эдэ бүхын хэмжээ ябуулга эмхидхэхээ, үнгэрэгхээ хэрэгтэмийн республикин МВД-гэй уголовно бэдэрэлгын управленин хүдэлмэрилэгшээд горитой ехэх хүдэлмэри хэхэ гарана юм. Тийхээн бүлэг хүдэлмэрилэгшээд дотоодын хэрэгүүдэй министрэй захиралтаа мүнгэн шанды хүртэхэн хүндэтэй нэрээ зэргэнүүдээ болонон байха юм,— гэжэ нүхэр Будаев мэдээсэнэ.

Эдэнэрэй нэрлэбэл: “Зэдэн аймагай дотоодын хэрэгүүдэй таагай хүдэлмэрилэгшээ милициин капитан Ж. Ч. Доржис, Октябрьска, Советскэ районууднаа ахалагша лейтенант Б. П. Ормонов, майор К. В. Раковский, Мухар-Шэбэрэй, Хэжэнэй аймагууднаа майорнууд А. Н. Богомолов, Б. Б. Галданов хамтадаа 25 хүн Хүндэлээгэй грамота, энгэртээ зүүхэ “МВД-дээр хэхэнэй түлөө”, “Милициин отличник” гэхэн тэмдэгүүдээр мүнгэн шандуудаар тэмдэглэгдээ.

Богонёор хэлэхэдэ, уголовно бэдэрэлгын албанай хүдэлмэрилэгшээд гэмтэнни элирүүлхэ, бариха талаар яналдай дүршэлтэй болож эхилээ гэе. Залуушуул ерээдүйн шадамар бэрхэ мурдэгшээд болохын түлөө оролдоно.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикин Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Редактор А. Л. АНГАРХАЕВ.

РЕДАКЦИОННОКОЛЛЕГИ: С.Д.РИНЧИНОВ (редакторийн орлогийн), Р.Б.ГАРМАЕВ (Буряад Республикин Президентын аппаралт), Д.Д.СҮНДАРОН (Буряад Республикин Арадай Хурал), таагуудын даагшид: Г.Х.ДАНШЕЕВА, Ц.Ц.ДОНДОГОЙ, С.Д.ОЧИРОВ, Т.В.САМБЯЛОВА, В.И.ПИНТАЕВ (хэвлэлийн директор).

Манай адрес:

670000, Улаан-Үд, Каландаришилийн үйлс, 23, “Буряад үнэн” газетийн редакцыяа.

Газет хөблөлэй 2 хуудаан хэмжээтэй. Индекс 50901.

Хэлэлцээд тушаагдаан саг 17.00.

“Республиканска типографи” гэхэн АО-до газет хөблээдээ.

Директорийн телефон: 2-40-45. Б-0079-дахи номерийн газар. Заказ № 7873.